

Yemen Krizine Genel Bakış

Al Sharq Forum

Şubat 2011'in ilk yarısında protestoların patlak vermesinin hemen ardından dönemin Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih, toplum içerisinde beliren gerilimi düşürmek için birkaç girişimde bulunmuştu. Ancak Yemen elitleri içerisindeki iki grup –bunlar; Salih aşireti ve Ahmar aşiretiydi- arasındaki uzun süredir devam eden çatışmalar açık bir şekilde ciddi boyutlara varmıştı (Bunlardan Ahmarlar, Yemen Silahlı Kuvvetlerinde son derece önemli ve etkili birçok birimi kontrol etmekteydi).

26 Şubat 2011'e gelindiğinde ülkedeki en büyük iki Yemenli aşiretin bir araya geldiği konfederasyonun liderlerinden Haşid ve Bakil (Salih aşireti ile girdiği çatışmalarda Ahmar aşiretinin yanında olmuşlardı), muhalefetin tarafında saf tutacaklarını duyurmuşlardı. Öte yandan Mart ayında, aşiret konfederasyonunun liderlerinden biri ve ülkenin kuzeyindeki askeri bölgenin ve Birinci Silahlı Bölük'ün (ülkedeki en etkili bölüklerden biri) komutanı olan Haşid Ali Muhsin el-Ahmar, iktidar partisi olan Genel Halk Kongresi'nden ayrıldığını ilân etmişti.

O dönem Yemen'deki görece daha ılımlı İslamcıların başlıca partisi olan ve daha çok "el-İslah" olarak da anılan Yemen Reform Topluluğu'nun hem Yemen Müslüman Kardeşleri ile hem de Selefiler ve Ahmar aşiretiyle yakın bağları bulunmaktaydı¹. Tahmin edilebileceği üzere bu parti de Ali Abdullah Salih'i alaşağı etme girişimlerinde Ahmar aşiretine destek vermişti.

23 Kasım 2011 tarihinde Arap Baharının bir sonucu olarak ortaya çıkan Yemen krizini sona erdirmek amacıyla Riyad'da, üzerinde anlaşmaya varılan bir plân imzalanmıştı. Bu plân, 33 yıllık Ali Abdullah Salih dönemini sona erdirmiştir. Ali Salih'in görevden ayrılmasından sonra Abdurabbu Mansur Hadi, 21 Şubat 2012'de gerçekleştirilen seçimlerin sonucu esas alınarak devlet başkanlığı koltuğuna geçmiştir.

2012 yılının ilk yarısından bu yana Yemen'de iktidar, aşamalar halinde Ahmar ailesine geçmiştir. Aile, 2007 yılında yaşamını yitiren Haşid ve aşiret konfederasyonu lideri Abdullah el-Ahmar'ın oğulları tarafından temsil edilmekteydi. Ahmar ailesi aynı zamanda, ülkenin gerçek lideri olmaya başlayan Abdurabbu Mansur Hadi ile de gayri resmi bir koalisyon içerisinde hareket etmekteydi. Bu koalisyonun temel müttefiki İslamcı el-İslah Partisi ve Mısır'daki bakiyeden referansla ideolojik anlamda başarısıyla öne çıkan Yemen Müslüman Kardeşleriydi².

2014 yılının başındaki Ulusal Diyalog Konferansı'nın akamete uğramasının ardından Yemen'deki temel siyasal güç odakları iki kampta toplanmıştır: Arap Baharı sırasında yerinden edilen Ali Abdullah Salih'in öncülüğündeki Genel Halk Kongresi ve Sadık el-Ahmar tarafından öncülük edilen Ahmarlar bu iki kampı oluşturuyordu. 2011 yılında her iki güç de kendilerini birbirlerine karşı kutuplarda bulmuş ve Yemen'deki diğer siyasal güçlerle ittifak kurmaya çalışmıştı: El-İslah ve Yemen Müslüman Kardeşleri el-Ahmar'ın etrafında toplanırken; Genel Halk Kongresi, Baas Partisi³ ile "Halk Kuvvetlerinin Birliği" adını alan bir ittifak ile bir araya gelmişti. Dahası, Genel Halk Kongresi bu süre zarfında Ensarullah Hareketi ile de gayri resmi bir yakınlaşma politikası takip etmeye başlamıştır. Ancak özel olarak belirtilmesi gereken manevra ise Genel Halk Kongresi'nin, henüz birkaç yıl önce hayal bile edilemeyecek bir şekilde Husi İslamcılarla gizli bir ittifak içerisinde olmasıydı⁴.

Bu sebeptendir ki Yemen'de iktidarın, aşamalar halinde Mansur Hadi, Ahmarlar, el-İslah ve Müslüman Kardeşler ile Selefiler tarafından temsil edilen diğer müttefik gruplar arasındaki koalisyonun elinde toplanmaya başlaması, karşı cephe ile kendi aralarına bir set çekilmesine ve bu cephenin aşırı eylemlere başvurmasına sebep olmuştur. Açıktır ki böyle bir manzaraya Husiler, Genel Halk Kongresi ve Güneyliler karşı çıkmaktaydı. Esasında bu durum, Ahmarların ülkeden ayrılmak zorunda bırakıldığı ve "Ensarullah"ın Yemenli kabileler ve Genel Halk Kongresi üyeleri ile ittifak kurma politikası gözeterek Kuzey Yemen'de kontrol alanları tesis ettiği 2014 yılındaki "21 Eylül Devrimi" ile ortaya çıkmıştı.

17 Ocak 2015'te Husiler, Başkanlık Konseyi'nin başındaki Ahmed bin Mübarek'i ülkenin taslak anayasasını tahrif etme teşebbüsü şüphesiyle tutukladığında mevcut manzara daha da kötü bir hal üzere seyretmişti. 22 Ocak 2015'te Devlet Başkanı Hadi bir istifa dilekçesi vermiş ve akabinde kendisini ev hapsinde bulmuştur. Yemen hükümeti üyeleri de Devlet Başkanı'na kendi istifa dilekçelerini yollamış ve 6 Şubat tarihinde Husi Devrim Komitesi, ülkedeki geçici otorite olarak kurulmuştur. Şubat ayının ortalarına dek Husiler ve Ali Abdullah Salih'e sadık güçler arasındaki koalisyon grubu, neredeyse Kuzey Yemen'in tamamında ve Güney Yemen'in bir kısmında kontrolü ele geçirmiştir. 15 Şubat 2015'te ise Husiler, Aden'e dönük saldırılar başlamıştır.

21 Şubat 2015'te Hadi, bir aylık süren bir ev hapsinden sonra San'a'dan Aden'e kaçmayı başarmıştır. Aden'de ise güney eyaletlerinin valileriyle görüşmeler gerçekleştirerek istifasını geri çektiğini belirttiği bir beyanat yayımlamıştır.

21 Eylül 2014 ile 6 Şubat 2015 arasında gerçekleştirilen devrim; Suudi Arabistan, diğer Körfez devletleri ve birçok Arap ülkesi tarafından kati bir şekilde reddedilmiş ve bundan böyle Yemen içerisinde baş gösteren çatışmalar da bölgesel bir soruna dönüştürmüştür. Yemen'deki hâlihazırda faaliyet gösteren çeşitli radikal İslamcı grupların varlığı uluslararası toplumunu ve Körfez ülkelerini alarma geçirmiş ve bu durum, söz konusu manzarayı daha da kötüleştiren bir faktör olmuştur.

Suudilerin birçok yönden yaptığı baskı, Hadi'yi Ocak 2015'teki istifasını geri almaya, fiili başkenti Aden'e taşımaya, yeni bir hükümet kurmaya ve Ensarullah'a karşı savaşı başlatmaya itmiştir.

Suudi Arabistan, Husilere baskı uygulama konusunda uluslararası toplumun tek bir ses olmasını sağlamaya da çalışmıştır. Riyad bilhassa Arap komşularının, daha önce görevden alınmış olan Başkan Mansur Hadi'yi desteklemesini istemiştir.

26 Mart 2015'te Suudi Arabistan'ın hava saldırıları, Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçlerinin Kararlı Fırtına Operasyonu çerçevesinde Arap devletlerinin Yemen'i işgali için bir anlamda işaret fişeği olmuştur. Temmuz 2015'te Husiler şehirden çıkarılmıştır. Ağustos ayına kadar Suudi koalisyonu (içerisinde Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) başından bu yana çok önemli bir askeri rol oynadığı) Yemen'in güney bölgelerinde güçlü bir mekanize yapı tesis etmiş, Devlet Başkanı Mansur Hadi'yi destekleyen Yemenli gruplarla ittifak kurmuş ve kuzeye doğru ilerlemeye başlamıştır. Fakat Husiler ve Ali Abdullah Salih'i destekleyen kuvvetlerden oluşan blok, Suudi koalisyonuna etkili bir karşılık verebilmiş ve buna bağlı olarak da Yemen'deki iç savaş uzun soluklu bir çatışmaya dönüşmüştür. Genel olarak, iki blok arasındaki "cephe hattı" Yemen Arap Cumhuriyeti ve Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti arasındaki eski sınırlara çok yakındır. Ayrıca İslamcıların iki cephede de aktif olarak yer aldığı da not edilmelidir. Zeydi İslamcılar kuzey koalisyonuna öncülük ederken İslah Partili İslamcılar güney koalisyonunda yer almıştır. Aynı zamanda, El Kaide ve Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) gibi radikal İslamcı hareketler de her iki tarafla da savaşmayı vaz eden ayrı bir cephe oluşturmuşlardır.

İç savaş devam ederken iki cephe içerisinde de yeni düşmanlıklar baş göstermiştir. Husiler ve Ali Abdullah Salih'in Genel Halk Kongresi arasında artan husumet, Salih'in 4 Aralık 2017'de Husiler tarafından öldürülmesine kadar varmıştır. Ancak (birçok gözlemciyi şaşkırtan bir şekilde) Kuzey Koalisyonu bu şok edici hadiseye rağmen ayakta kalmayı sürdürmüştür.

Güney Koalisyonu içerisindeki husumetler ise daha vahim boyutlara varmıştır. Güney Koalisyonu içerisindeki Yemenli gruplar oldukça heterojen bir yapıdadır. Bir tarafta, San'a'daki Husi-Halkın Genel Kongresi rejimini devirmek için koalisyona katılan ılımlı İslamcı Ahmarlar ve İslah Partisi bloku yer alırken, diğer tarafta Güney Yemen'in bağımsızlığını savunan ve görece seküler Güney Hareketi vardır. Husi karşıtı koalisyonun dış aktörleri arasında da bazı husumetler yaşanmıştır. 2017 yazında Suudi Arabistan ve Katar arasındaki krizin derinleşmesiyle birlikte Katar, koalisyondan çekilmiştir. Buna karşın Suudi Arabistan ve BAE'nin Yemen düzlemindeki ilişkileri de son derece karmaşıktır. Çünkü BAE, Suudilere kıyasla son derece farklı bir politik hattı takip etmektedir. Buradaki en önemli farklılık; BAE'nin Güney Hareketi'ni desteklemesine karşın Suudi Arabistan'ın Ahmarların bulunduğu bloku desteklemesidir. Öte yandan Güney Hareketi 4 Nisan 2017'de Güney Geçiş Konseyi'ni kurmuş ve güneyde bağımsız bir devlet kurmaya dönük adımlar atmaya başlamış ve Ocak 2018'de Aden'de Ahmarlar (resmi olarak Devlet Başkanı Abdurabbu Mansur Hadi'ye sadık olan) ile Güney Geçiş Konseyi'nin güçleri arasında çatışmalar yaşanmıştır.

Altın Zafer

13 Haziran günü Mansur Hadi'ye bağlı birlikler, Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçlerinin desteğiyle bir liman kenti olan Hudeyde'yi ele geçirmek için "Altın Zafer" adıyla yeni bir askeri operasyon başlattıklarını ilân etmiştir. Uluslararası arenada tanınan Yemen hükümeti ise yaptığı resmi açıklamada şu beyanda bulunmuştur: "Hudeyde'nin kurtarılması Husi silahlı kuvvetleri için sonun başlangıcı olacak, Babül Mendep Boğazı'nda deniz seferlerinin yeniden

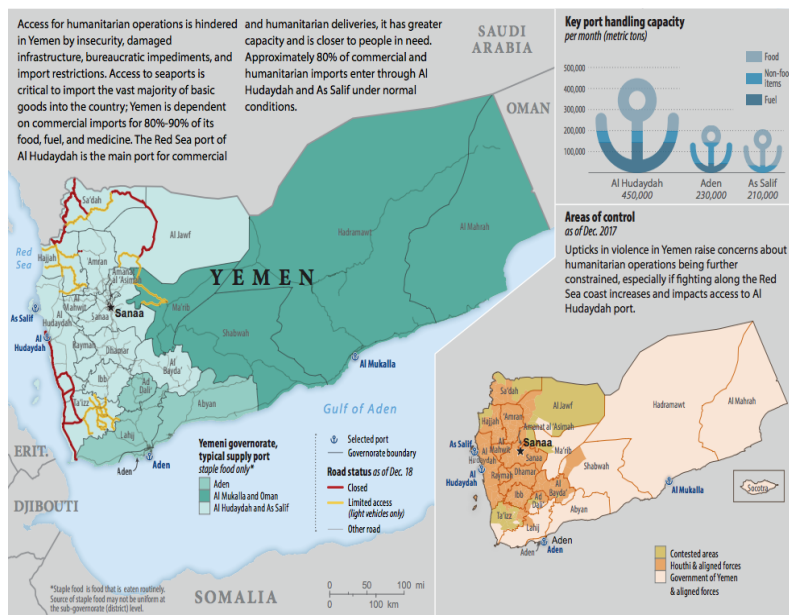
başlamasını sağlayacak ve Yemen'i, Yemenlilerin değerli kanlarına bulamayı amaçlayarak silâhlarla dolduran İran'ın buraya dek uzattığı ellerini kesecektir.”

Bu beyanatın başlıca abes yanı şudur ki Babül Mendep Boğazı ve Süveyş Kanalı üzerinden Kızıldeniz'e açılan yere gemilerin erişim sağladığı hat tamamen koalisyonun kontrolü altındaydı. Yanı sıra Hudeyde'nin kendisi de koalisyona ait gemiler tarafından bloke edildiği için, Hudeyde Limanı'na ulaşım pek muhtemel değildi. Bu durum, Yemen'e dış müdahale başladığından beri Hudeyde'ye insani yardım malzemelerinin ulaştırılması meselesini karmaşık bir hâle getirmiş ve Birleşmiş Milletler (BM) de sıklıkla bu durumu dile getirmiştir.

BM Uzmanlar Paneli'nin yaptırım rejiminin devreye girmesi konusunda sunduğu raporda, Hudeyde'nin silâh kaçakçılığı için kullanıldığına dair herhangi bir delilin bulunmadığı yer almıştır. BM Yemen için Teyit ve İnceleme Kurulu (UNVIM) hiçbir silâh ele geçirmemiş olup, koalisyon tarafından yapılan incelemeleri teyit eden bulgulara rastlamamıştır. Dahası, BM uzmanları silâh kaçakçılığının çoğunlukla cephe hattındaki rotalar üzerinden –karadan- yapıldığını öne sürmüştür⁵. UNVIM, Suudi Arabistan ve BAE'nin güçlü izleme mekanizmaları sahada yer almış ve BM Uzmanlar Panel hiçbir zaman silâh kaçakçılığının yapıldığına dair bir kanıt sunmamıştır. Ayrıca Husilerin tüm balistik füzelerini Hadi'nin ordusundan aldığı da belirtmiştir.

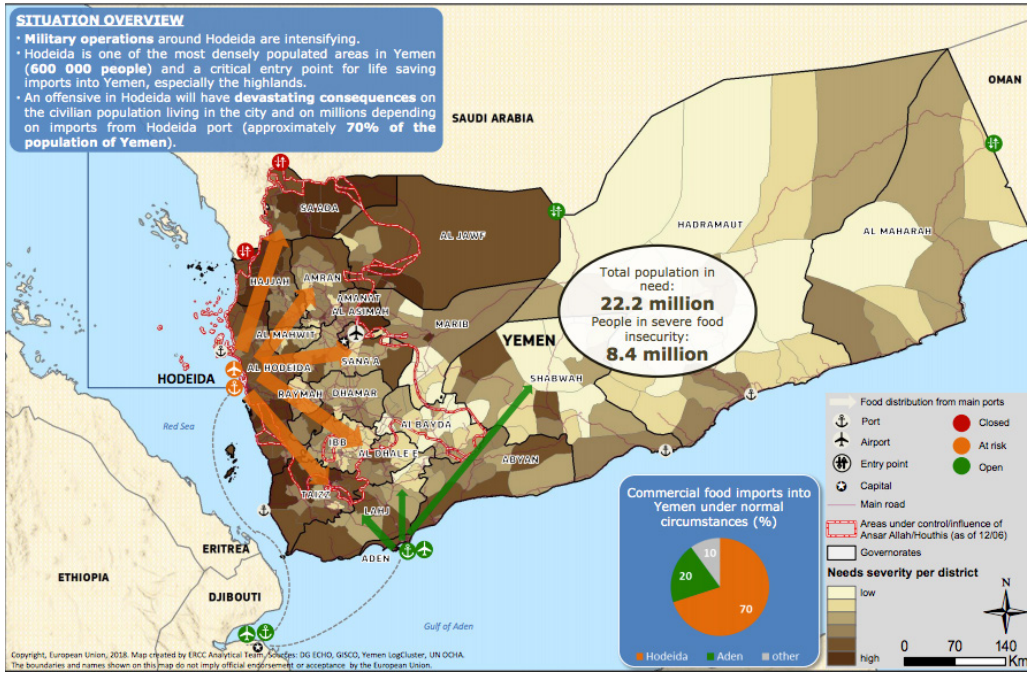
Açıktır ki koalisyonun esas gayesi, Husilerin ve onlara bağlı aşiretlerin kontrolü altındaki Kuzey Yemen'e olan insani yardımın ulaştırılmasını tamamen önlemektir. Bugüne kadar tüm Yemen nüfusunun %70'i kendileri için gönderilen insani yardımları Hudeyde Limanı'ndan almıştır (Grafik 1, 2). Bu sebeple, Hudeyde'nin ele geçirilmesi San'a'daki otoriteler için durumu karmaşık bir hâle getirebilir, zira böyle bir durumda ülkeye gelen insani yardım sadece muhalefetin kontrolündeki topraklar üzerinden ulaştırılabilecektir. Bu koşullar altında Husilerin Suudilerle olan müzakerelerde daha esnek olması da ihtimal dışı değildir.

Grafik 1: Yemen'deki Önemli Limanlar ve Kontrol Alanları, 2017

Kaynak: ABD Dışişleri Bakanlığı, 2018⁶

Grafik 2: İnsani Yardım için Kritik Yaşam Hatları, 2018

Kaynak: Avrupa Birliği (AB), 2018'

Öte yandan Hudeyde'nin ele geçirilmesi, en azından kısa vadede de olsa pek olası görünmemektedir. Nitekim söz konusu operasyon, stratejik açıdan kritik öneme sahip bu liman bölgesini ele geçirmek için yapılan ilk operasyon da değildir. 2017 yılının ilk yarısında koalisyon, San'a'daki otoritelerle tüm Kızıldeniz kıyı şeridi arasındaki bağlantıyı kesmek amacıyla Altın Mızrak Operasyonu'nu başlatmıştır. Zira San'a'daki ittifak, Kızıldeniz kıyı şeridi üzerinden insani yardımın tamamını ve yerel ölçekte üretilen gıdaların ticaretindeki aslan payını almaktaydı. Ancak o dönemde hem güneyden (Moha Limanı'ndan) eski Savunma Bakanı Geitham Tahir'in kumandasındaki Güney Hareketi'nin hem de kuzeyden (Midi şehrinden) Ali Muhsin el-Ahmar kumandasındaki kuvvetlerin eş zamanlı olarak Hudeyde'ye gerçekleştirdiği saldırılar başarısız olmuştur.

Altın Zafer Operasyonu, birçok yönüyle Altın Mızrak Operasyonu'na benzemektedir. Suudilerin bir önceki yıl izlediği temel stratejisindeki tek fark, Abu Dabi'nin mevcut saldırıda öncü rol oynamasıdır. Bu durum, Hudeyde'yi kuşatan birliklerin kompozisyonunu da değiştirmektedir. 2017 'de öldürülen Ali Salih'in yeğeni Tarık Salih'e bağlı kuvvetler, Güney Hareketi'nin birliklerine destek vermektedir. Ancak iki tarafta da eski Başkan Mansur Hadi'yi devlet başkanı olarak tanımamakta ve ona bağlı kuvvetlerle iş birliğine yanaşmamaktadır. Koalisyon içerisindeki birçok ihtilaf ve Yemen içerisindeki kuvvetlerin (Grafik: 3) esaslı bir şekilde ayrışan hedefleri, Altın Zafer Operasyonu'nun hâlihazırda 21. yüzyılın en büyük insani felaketi olarak anılan ülkedeki insani durumu ciddi bir şekilde daha da kötüleştireceğine inanmak için yeterli sebepleri teşkil etmektedir.

Grafik 3: Yemen'de Savaşan Taraflar

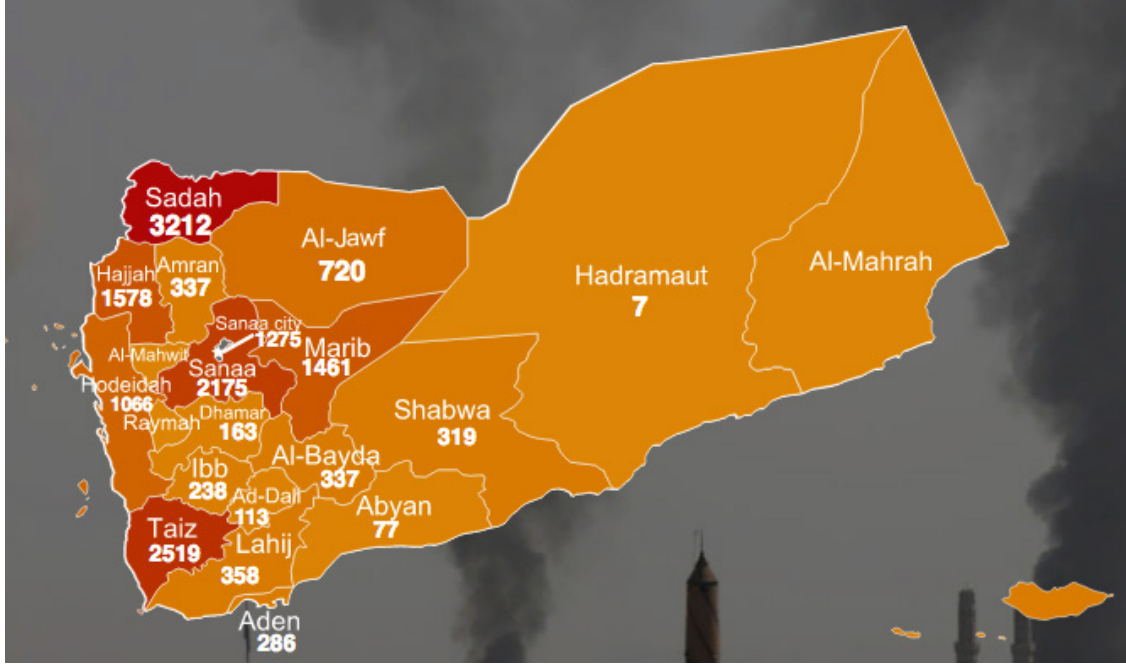
		
<p>Büyük Siyasi Konsey</p>	<p>Mansur Hadi Hükümeti</p>	<p>Güney Geçiş Konseyi</p>
<p>Ensarullah Genel Halk Kongresi Ahrar Al-Najran</p>	<p>Hadi Yanlısı Güvenlik Güçleri İslah Partisi Hadramut Kabileler İttifakı Cumhuriyet Muhafızları (2017 sonrasında)</p>	<p>Güney Hareketi Tihamah Direnişi Güney Direniş Kuvvetleri Al-Hizam Tugayı Hadhrami Özel Kuvvetleri</p>
<p>Destekçiler</p>		
<p>İran Suriye Hizbullah Kuzey Kore (desteğin boyutları tartışmalı)</p>	<p>Suudi Arabistan Öncülüğündeki Koalisyon: Suudi Arabistan BAE Bahreyn Kuveyt Katar (2017'ye kadar) Ürdün Mısır Sudan Fas (savaş jetleri vardı ancak daha sonradan çekildiklerini açıkladılar) Silâhlar, Lojistik ve Finansal Destek: ABD İngiltere Avustralya Fransa Almanya (satışları durduracağını ilân etti) Kanada Senegal Fas Cibuti Eritre Somali Türkiye</p>	<p>BAE</p>

İnsani Felaket

Üç yıldır süren dış müdahaleler tüm Yemen halkını için ciddi yaşam tehdidi altında bırakmıştır. Koalisyon, üç sene içerisinde 15,000'in üzerinde hava saldırısı gerçekleştirmiştir (Grafik 4). Koalisyonun hava saldırılarında vurulan tüm hedeflerin neredeyse üçte biri (31%) askeri hedefler değilken, teyit edilebildiği kadarıyla en az 1,491 hava saldırısı da doğrudan yaşam alanlarını hedef almıştır.

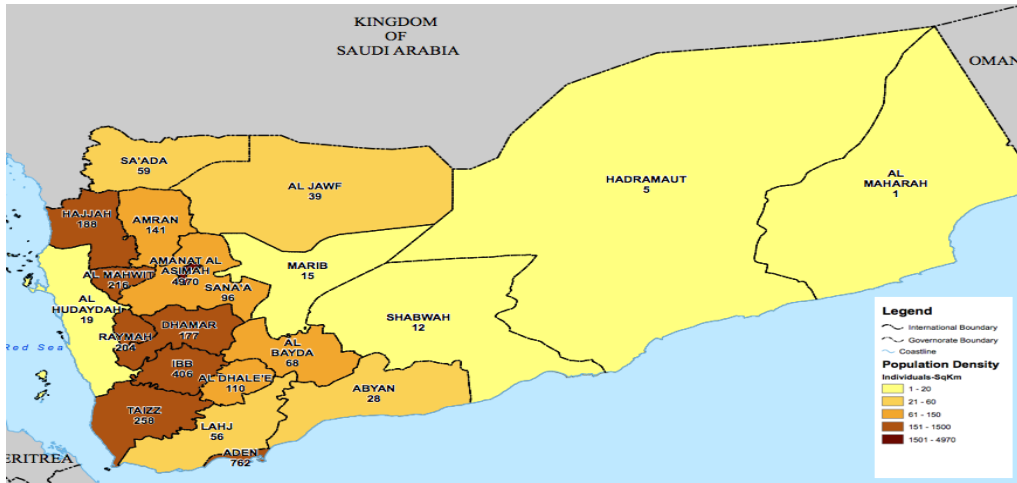
Grafik 4. Suudi Arabistan Öncülüğündeki Koalisyonun Yemen'deki Hava Saldırıları, 2015-2018

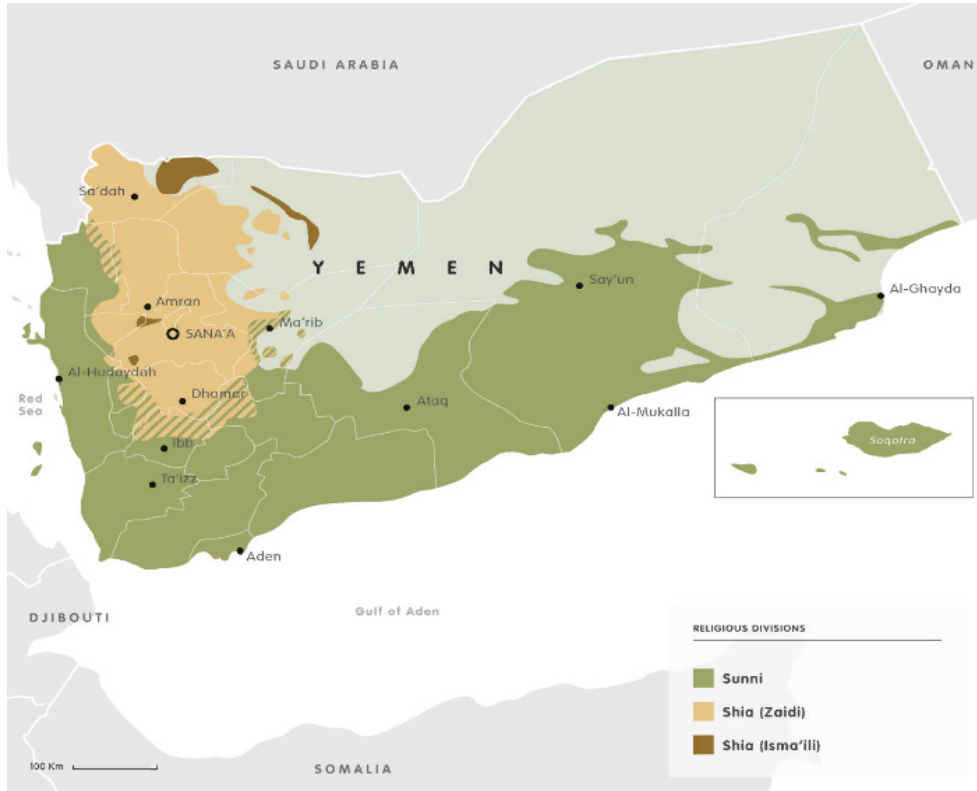
Kaynak: Al Jazeera, 2018⁸

BM'ye bağlı insani yardım birimlerinin hazırladığı raporlar, cephe hattında yer alan ve 20 milyon dolayındaki insanın yaşadığı kuzeydeki ve Yemen'den ilk fırsatta ayrılmak isteyen, görece daha müreffeh insanların yaşadığı güneydeki yoksulluk oranlarının hemen hemen aynı olduğunu göstermektedir. Yemen'in yeryüzündeki en büyük insani felaketin yaşandığı yere dönüşmesi ve ülkenin fiili olarak Kuzey ve Güney olarak ayrışması dünya kamuoyunun bu krize yönelik ilgisini gün geçtikçe arttırmaktadır. Bu durum, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserinin (OHCHR) 2017 yılında dikkat çektiği üzere insani felâketin önüne geçme görevini dünya politikasının en öncelikli meselelerinden biri hâline getirmektedir.

İnsan felaket halen Saada ve ülkenin toplam nüfusunun neredeyse 30%'unu oluşturan Zeydilerin bulunduğu yerlerde yaşayan 21 milyon Yemenliyi ve Sünni nüfusa sahip Güney Yemen'deki en büyük şehirleri etkilemeyi sürdürmektedir (Grafik 5,6). En kötüsü de Yemen'in kültürel başkenti ve en önemli limanı kenti olan ve savaş boyunca yıkıma uğramış Taiz'de yaşanmaktadır. Yukarıda belirtilen tüm bölgelerde sivillerin savaş veya abluka sebebiyle kitlesel katliamlardan geçmesi gibi bir tehdit içerisinde bulunduğu unutulmamalıdır.

Grafik 5: Yemen'deki Nüfus Yoğunluğu

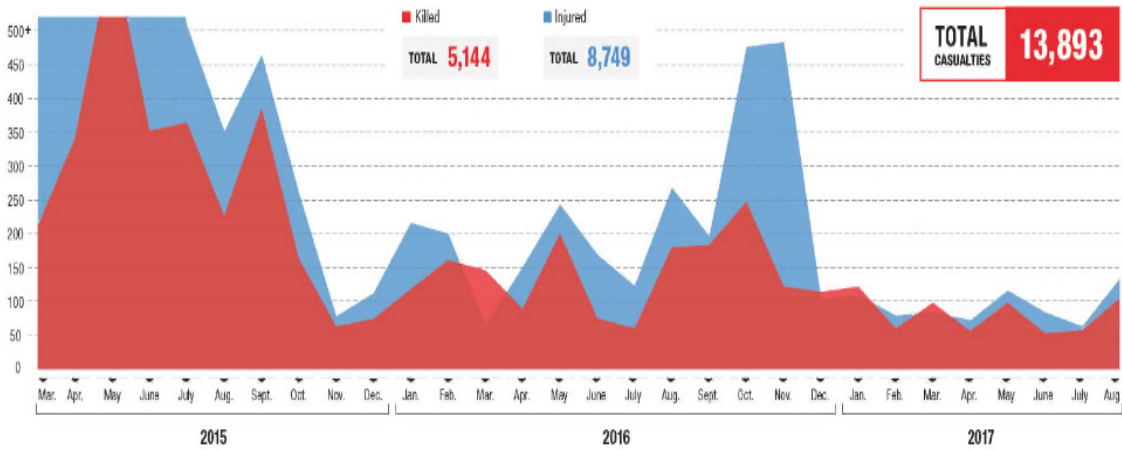
Kaynak: BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi (OCHA), 2018⁹

Grafik 6: Yemen'de Farklı Mezheplerin Olduğu Bölgeler

Kaynak: AB Dış İlişkiler Konseyi (ECFR), 2017¹⁰

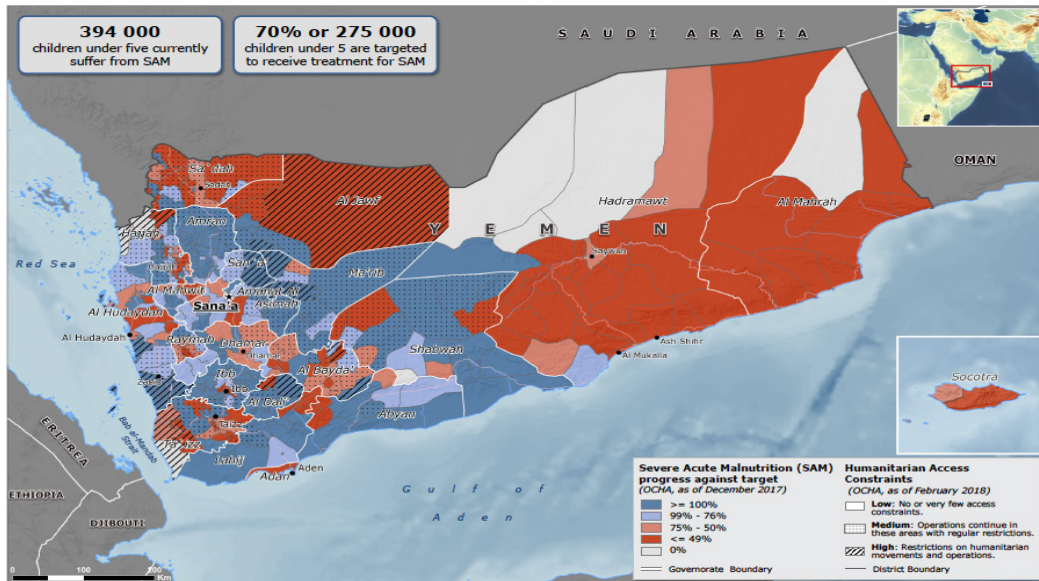
BM OHCHR'ye göre, 26 Mart 2015 ile 10 Mayıs 2018 arasında Yemen'deki BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi 16,432 sivilin savaştan zarar gördüğünü-6,385 ölü ve 10,047 yaralı olarak- kayda geçmiştir (Grafik 7)¹¹.

Grafik 7. Yemen'deki Sivil Ölüm veya Yaralanmaları, 2015-2017

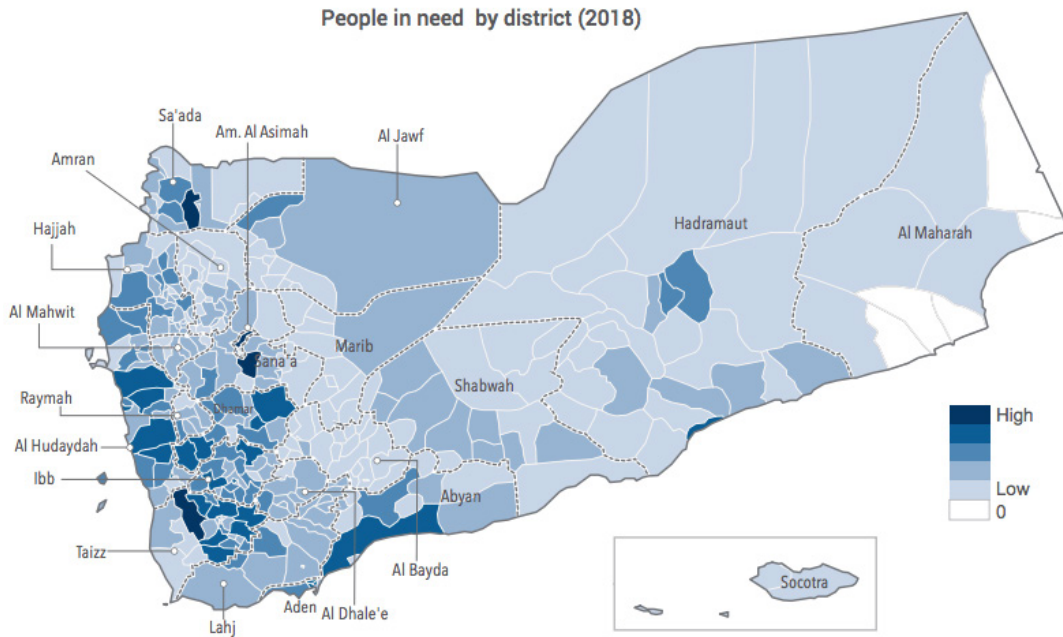
Kaynak: BM OHCHR, 2018¹²

Bununla birlikte 22,2 milyon sivil (nüfusun %75'inden fazlası) insani yardımın yanında korumaya muhtaç durumdadır (Grafik 8)¹³.

Grafik 8: Yemen'de Ciddi Derecede Düzenli Beslenme Yetersizliği Seviyesi (2017) ve İnsani Yardımın Erişimine Dönük Kısıtlamalar (2018)

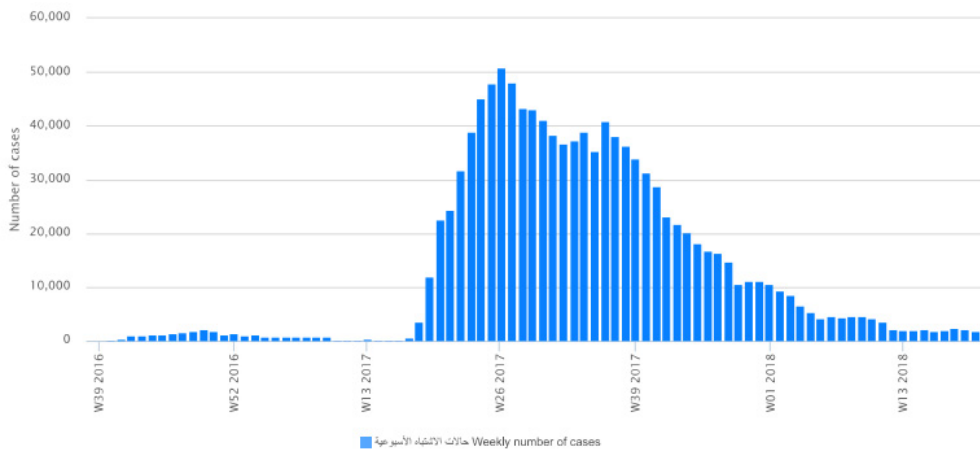
Kaynak: AB, 2018¹⁴

Dahası, nüfusun %60'ı (17,8 milyon insan) gıda yetersizliği ve yoksunluğu gibi sıkıntılarla karşı karşıyadır (Grafik 9)¹⁵.

Grafik 9: Yemen'de Gıda Güvenliği, 2018

Kaynak: BM OCHA, 2018¹⁶

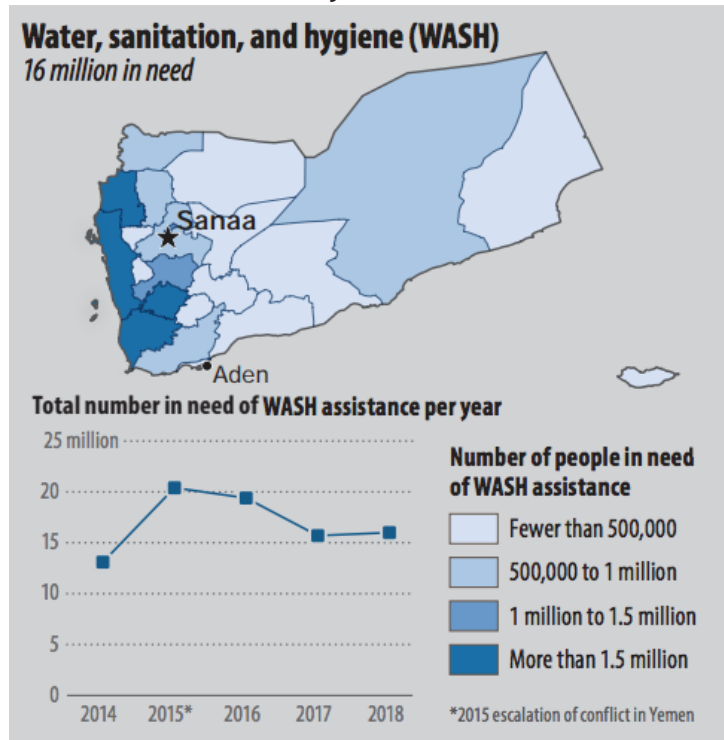
27 Nisan 2017'de yeni bir kolera salgını başlamış ve ülkenin 22 valiliklerinden 21'inde 1.082.330 kolera ya da akut sulu ishal vakasına (AWD) rastlanmıştır. Buna bağlı olarak da en az 2,267 kolera kaynaklı ölüm gerçekleşmiştir (Grafik 10)¹⁷. 15 Ağustos 2017'den bu yana 1,294 difteri vakasına da rastlanırken, 20 valilikte en az 73 difteri kaynaklı ölüm gerçekleşmiştir¹⁸.

Grafik 10: Yemen'de Kolera Salgını Eğrisi, 2016-2018

Kaynak: Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 2018¹⁹

16 milyon insan bildiğimiz manada suya ve temizlik hizmetlerine ihtiyaç duyarken, bunlardan 11,6 milyonu şiddetli ihtiyaç içerisinde (Grafik 11)²⁰.

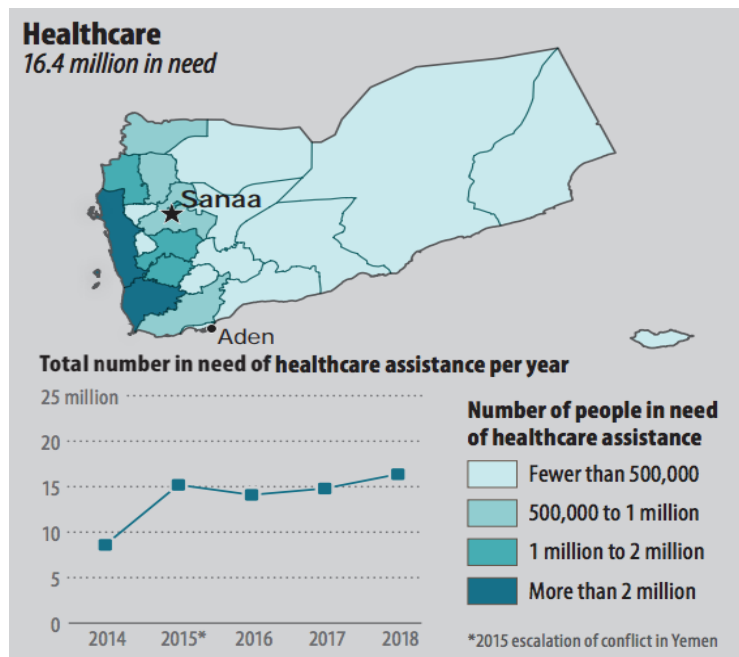
Grafik 11: Yemen'de Suya ve Temizlik Hizmetlerine ve Hijyen Desteğine İhtiyaç Duyan İnsan Sayısı, 2018

Kaynak: BM OCHA, 2018²¹

16.4 milyon insan, temel sağlık hizmetlerine erişimde belli kısıtlarla karşı karşıya iken, bunların 9,3 milyonu sağlık hizmetlerine ciddi anlamda ihtiyaç duymakta ve hizmetlerin çok alt seviyede görülebildiği bölgelerde yaşamaktadır. Yemen'deki sağlık tesislerinin yalnızca %50'si tamamen hizmet verebilmektedir (Grafik 12)²².

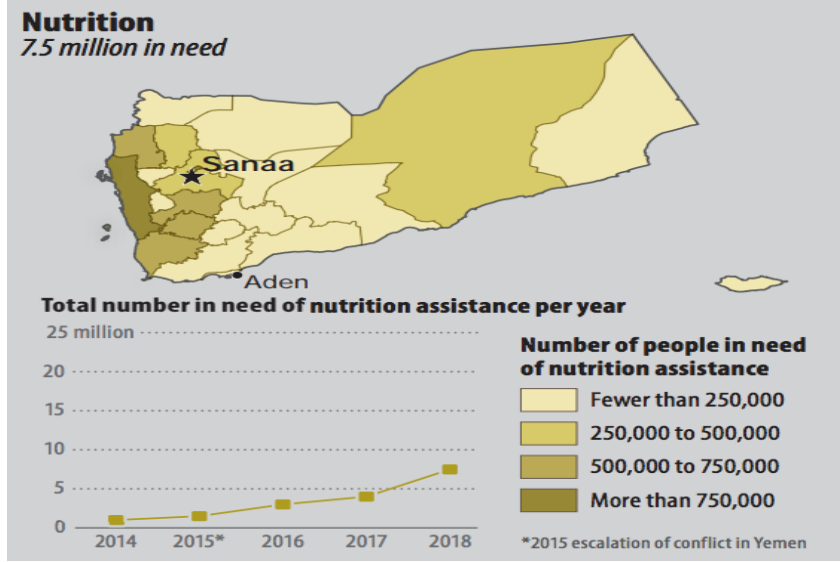
Grafik 12: Yemen'de Sağlık Hizmetlerine İhtiyaç Duyan İnsan Sayısı, 2018

Kaynak: BM OCHA, 2018²³

Yemen'deki 7,5 milyon insan beslenme desteğine ihtiyaç duyarken, bunların 1,8 milyonu çocuk ve 1,1 milyonu hamile yahut emzirme dönemindeki insanlardan oluşmaktadır (Grafik 13)²⁴.

Grafik 13: Yemen'de Beslenme Desteğine İhtiyaç Duyan İnsanların Sayısı, 2018

Kaynak: BM OCHA, 2018²⁵

Yemen'de gerçekleştirilen birçok savaş suçu emaresine rastlanılmış olup, bu cürüm uzun süredir BM'nin ilgili uzmanlık komitelerinin de ilgisini çekmektedir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri El-Hüseyin, Yemen üzerine özel bir alan araştırması başlatılması gerekliliğini defalarca belirtmiştir. Fakat tüm çağrılar reddedilmiştir. BM'nin çatışma bölgelerindeki çocuklara dair – Suudi Arabistan'ın çocuk katili ülke olarak Haziran 2016'da kara listeye alınmasına yol açan-raporu da aynı akıbeti yaşamıştır. Burada, Yemen'deki çocuk ölümlerinin %60'ının, koalisyonun hava saldırılarından kaynaklandığı raporlanmıştır. Ancak "baskı altındaki" BM Genel Sekreteri bir hafta içerisinde Suudi Arabistan'ı bu listeden çıkarmak zorunda kalmıştır²⁶. Suçların üstünün örtülmesi ve BM'nin incelemesinin önüne konan engeller, krizin bir anlaşma zeminine taşınmasının önündeki en büyük zorluklardan biri olagelmıştır.

2017'nin sonlarına dek, hâlihazırda siyasi anlamda ve askeri açıdan bir çıkmaza giren Yemen operasyonu yeni sorunlar doğurmaya başlamıştır. Salih - Husi ittifakına bağlı partizanların Asir, Najran ve Jizan'daki hız kesmeyen saldırıları, söz konusu ittifakın, Suudi Arabistan'daki askeri hedeflere yönelik 1000 km'den fazla mesafeleri kat edebilen ve Yemenliler tarafından modernize edilmiş balistik füzeler kullanmaya başlamaları, El Kaide'nin Arap Yarımadası'nın güneyinde, Suudi koalisyonunun sorumluluk alanında bir anda varlık göstermesi (Grafik 14) ve son olarak da ülkenin güneyinde güvenilir bir kontrol mekanizması kuramayan eski devlet başkanı Mansur Hadi'nin siyasi anlamdaki zayıflığı bu sorunlardan bazıları olup yaşanan sorunlar bunlarla da sınırlı değildir. Askeri operasyonun beklendiği doğrultuda seyretmemesi, bu askeri müdahalenin asıl başlatıcısı konumunda olan Muhammed bin Selman için de çeşitli sıkıntılar doğurmaktadır. Çünkü Yemen operasyonunda başarı iddiasının fiyaskoya dönüşmesi, doğrudan Muhammed bin Selman'ın siyasi geleceğini de etkilemektedir.

Grafik 14: Yemen’de El Kaide’nin Kontrol Ettiği Alanlar, 2017

Kaynak: ECRF, 2017²⁷

Öneriler

Yemen’de süren kriz, kritik bir aşamaya girerken birçok alanda acil adımların atılması gereklidir:

BM Güvenlik Konseyi’ne:

I. 2216 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararının hükümlerinin en azından iki açıdan gözden geçirilmesi gereklidir: (1) Yemen topraklarına insani yardımın kesintisiz ve engelsiz ulaşımı için tüm taraflara uygulanacak kuralların tayini; (2) çatışmaya taraf tüm aktörlerin yanı sıra söz konusu tarafların BM Güvenlik Konseyi kararlarına riayet etmemekten doğacak sorumluluklarının tespiti.

(1) Yemen krizinin tüm önemli parametrelerinde son üç yıldır gerçekleşen değişimler, 2216 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararının ciddi bir şekilde gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Böylesi bir yaklaşım, BM’ye bağlı ilgili uzmanlık organlarının da teyit ettiği üzere, çatışmanın insancıl hukuk yönünün mutlak bir şekilde öncelikli bir sorun olarak masada durmasından ötürü elzemdir. Mevcut insani durum büyük ölçüde Güvenlik Konseyi kararındaki iki temel ihlâl ile bağlantılıdır: Tek tarafa yönelik olma eğilimindeki yaptırımların içeriğinin yetersizliği ve zorunlu ve düzenli insani yardımın ulaşması için çatışmalara ara verme gerekliliğine dair maddelerin olmaması.

(2) Yemen’deki krizin hâlihazırda içerisinde olduğu aşamanın 2216 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı ile ilişkili bir yanı yoktur. Kararın metni, Yemen’deki tabloyu tam olarak yansıtmamakta, çatışmayı basite indirgemektedir. Güvenlik Konseyi, Yemen krizini Mansur Hadi’nin “meşru kuvvetleri” ile 2014 ve 2015 arası dönemde darbe yapmış olan “Husi isyancılar” arasındaki bir çatışmadan ibaret görmektedir ki bu yaklaşımın bugün için gerçeklikle ilgisi yoktur. 2216 sayılı karara dayalı faaliyetler bugüne kadar sadece çatışmanın Yemenli taraflarına uygulanmış ve dış aktörlerin sorumluluğu es geçilmiştir.

II. BM Yemen Özel Temsilciliğinin bir ulusal birlik hükümetinin kurulması için gerekli koşulları

oluşturmak üzere görevlendirilmesi, çatışmanın tarafları arasında iktidarın paylaşımı ve San'a ile diğer önem arz eden bölgelerden askeri birliklerin çekilmesi.

Koalisyona:

I. Altın Zafer Operasyonu'nun acilen sona erdirilmesi ve UNVIM'in Hudeyde Limanı'ndan silâh kaçakçılığının engellenmesi ve Kuzey Yemen'deki halka insani yardımın kesintisiz ulaştırılmasını güvence altına almak için tek mümkün ve meşru mekanizması olması üzerinde uzlaşılması gerekmektedir.

Kararlı Fırtına ve Umudun Yeniden İnşası operasyonları sırasında krizin mahiyeti tamamen değişmiş ve bu operasyonlara öncülük eden yabancı aktörlerin hedef ve motivasyonlarının üstü kapalı tutulmuştur. Eğer Yemen'deki insani kriz kısa vadede çözüme kavuşmaz ve Altın Zafer Operasyonu ertelenirse (ki bu son derece olası gözükmemektedir), bu durum tüm bölge için (özellikle de Afrika Boynuzu ve dünya deniz ticaretinin çeyreğinin geçtiği Kızıl Deniz havzasındaki ülkeler için) felaket niteliği taşıyan neticeler doğuracaktır²⁸.

II. Koalisyonun askeri operasyonlarının makul bir gerekçe ile (örneğin, Husi tehdidinin yayılmasının önlenmesi konusunda başarıya ulaşıldığının ilanı) sona erdirilmesi ve aynı zamanda Yemen'deki çatışmanın uluslararası kontrol mekanizmasının işleyeceği bir şekilde çözüme kavuşturulmasını öngören kapsamlı bir çözüm plânının benimsenmesi gerekmektedir.

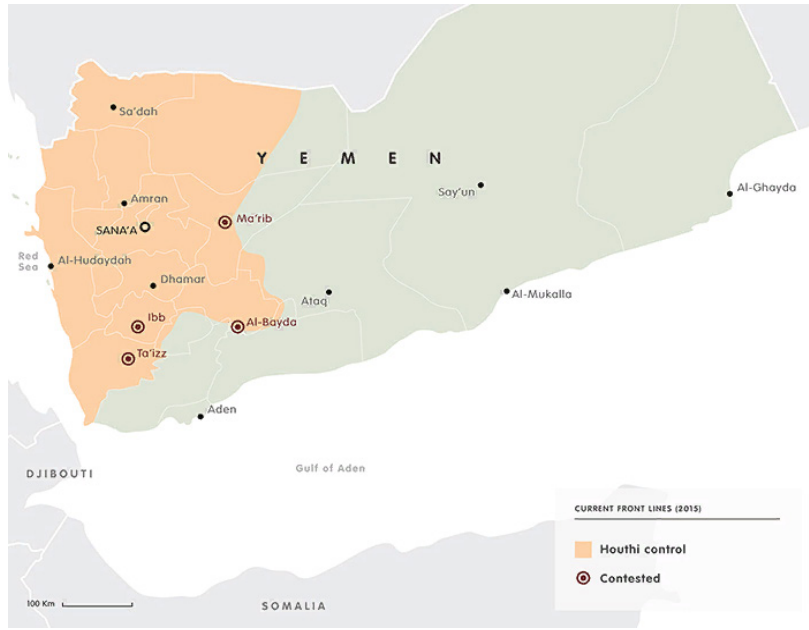
Yemen operasyonu, Riyad için her halükârda sıfır toplamlı bir oyun hâline gelmiştir. Ancak şimdiye kadar, Suudi ordusu en azından Husilerin yayılmasını durdurmak gibi asgari bir sonuca ulaşabilmiştir. Şimdi Suudi yönetiminin çatışmadan kendini çekecek bir çıkış yolu bulması gereklidir. Koalisyon, toplamdaki askeri üstünlüğüne rağmen Kuzey Yemen'in dağlık bölgelerinde fazla ilerleme kat edememektedir. Bu durum, San'a hükümeti ile muhalifler arasındaki cephe hattının 2015'ten bu yana neredeyse hiç değişmediği gerçeğiyle de teyit edilmektedir (Grafik 15, 16)²⁹.

Grafik 15: Kontrol Alanları Haritası, 2018

Kaynak: BM OCHA, 2018³⁰

Grafik 16: Husilerin Kontrol Alanı, 2015

Kaynak: ECFR, 2017³¹

III. Ülkenin birkaç parçaya bölünmesinin önüne geçmek için, BAE ve Suudi Arabistan'ın en kısa zamanda, kendi kontrolleri altındaki Yemenli taraflara baskı yapması gerekmektedir. Yemen içerisindeki kuvvetlerin herkesi kapsayıcı bir geçiş yönetimi altında buluşması ve Yemen Cumhuriyeti'nin geleceğini belirleyecek ulusal diyalog girişimlerine yeniden katılması çabalarına katkıda bulunmalıdır.

Yemen krizindeki önemli bir kilometre taşı, Suudi Arabistan ve BAE arasındaki çatışma olmuştur. Bu çatışma gün geçtikçe artmaktadır. 2016 yılının başında Abu Dabi'nin Yemen politikasında bağımsız hareket etmesi, nihayetinde koalisyon üyelerinin fiili olarak farklı cephelere bölünmesine yol açmıştır. Suudi Arabistan, eski devlet başkanı Mansur Hadi'ye bağlı olan ve Mansur Hadi'nin oğlu Nasser tarafından yönetilen kuvvetlere ve Ali Muhsin el-Ahmar kontrolündeki askeri birliğlere bağlı kalırken, BAE ise Güney Yemen'i bağımsızlığını isteyen ve Ahmar ailesi ile Islah Partisi uzantılarını varoluşsal bir tehdit olarak gören Güney Hareketi'ne bağlı kalmıştır. Aynı zamanda, Yemen'de askeri operasyonların sürdüğü yıllar içerisinde, Suudi Arabistan ile BAE'nin neredeyse doğrudan çatışma içerisine girdiği durumlar defalarca yaşanmıştır. Riyad ve Abu Dabi arasındaki makasın genişlemesi, Yemen toplumunun daha da bölünmesine sebep olacak ve devleti mevcut sınırlarıyla muhafaza etme şansını iyiden iyiye azaltacaktır.

IV. Koalisyon (özellikle Körfez İşbirliği Konseyi (KİK)) Yemen'in ekonomik olarak yeniden inşasına aktif bir şekilde katkıda bulunmalıdır. Bu katkı, KİK'in Yemen'in geleceğindeki varlığını kuvvetlendirecektir.

Yemen'in altyapısının ve ekonomisinin yeniden inşası, Körfez ülkeleri ve "Yemen'in Dostları Kulübü"nü üyeleri tarafından temin edilecek büyük miktarda finansal yatırıma ihtiyaç

duyacaktır. Ekonomik olarak yeniden inşa süreci, Yemen’de Körfez ülkelerinin iş birliği yürüteceği bir zemin oluşturacaktır. Böyle bir zemin, bölgedeki durumu iyileştirecek ve tehlikeli ve istenmeyen dış aktörlerin Yemen’deki varlığına dair mevcut korkuların üstesinden gelmesine yardımcı olacaktır³².

ABD’ye ve Koalisyonun Diğer Batılı müttefiklerine:

I. Yemen’deki çatışmanın BM Özel Temsilciliğinin himayesinde çözüme kavuşması için müzakere süreci başlamadan önce BAE ve Suudi Arabistan ile askeri iş birliğinin durdurulması gerekmektedir. Bu mekanizmanın etkinliği 2016 yılında, Batı tarafından Riyad ile iş birliğine varılan kısıtlamaların Suudi Arabistan’ın Yemen’deki askeri faaliyetlerinin azalmasını sağladığı ve Kuveyt’in müzakere sürecinin başlamasına katkıda bulunduğu sırada görülmüştür.

Donald Trump yönetiminin bir olası “İran tehdidine” karşı göstermiş olduğu yüksek seviyedeki kararlılığı, ilk olarak Barack Obama döneminde Suudi Arabistan’a uygulanmaya başlanan silâh tedariki kısıtlamalarının kalkmasına ve Mayıs 2017’de, Suudi Arabistan’a 110 milyar dolar değerinde silâh satışı anlaşmasının imzalanmasına yol açmıştır³³. Tüm bunların neticesinde, koalisyonun Yemen’deki operasyonları yoğunlaşmış ve ABD’nin pozisyonu Yemen krizinde koalisyona açık çek veren bir pozisyon olarak düşünülmeye başlanmıştır. Ancak sorun şudur ki Washington’ın bu hamleleri, Suudi Arabistan’ın Yemen düğümünden çıkmasına yardımcı olmayıp, Suudi Arabistan’ı bu aşırı maliyetli ve tarafları (öncelikle de Riyad) için sonu belli olmayan çatışmaya daha fazla dâhil olmaya itmektedir.

II. İran ve AB arasında, Tahran’ın yeni bir bölgesel güvenlik mimarisinin inşasına –Yemen meselesi de dâhil olmak üzere- katılması için istişarelerin başlaması gereklidir. Bu katılıma resmi bir referans olarak, İran-İrak Savaşı sonrasında BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararlar gösterilebilir. Bu kararlarla uyumlu bir şekilde, İran’a bazı yükümlülükler yüklenmiştir ve İran yönetimi de hâlâ bu kararların uygulamasına ihtiyaç duymaktadır. ABD’nin Kapsamlı Ortak Eylem Planı’ndan (KOEP) çekilmesi sonrasında ortaya çıkan gerilimler göz önüne alınırsa hem Avrupalıların hem de İranlıların bu tip istişarelere sıcak bakacağı söylenebilecektir.

Rusya’ya:

I. Rusya, Sana yönetimi ve Suudi yönetimi arasında iletişim kanallarının tesis edilmesine ve çatışmayı çözüme kavuşturacak bir eylem plânının ortaya konmasına zemin hazırlayabilir.

Rusya, açıktır ki petrol meselesine dair anlaşmaları muhafaza etmek umuduyla Riyad ile aşamalı bir şekilde yeniden yakınlaşmaya ihtiyaç duymaktadır ve vaziyet bu iken, Rusya’nın Yemen’deki çatışmaya herhangi bir ciddi müdahalesinin Suudi Arabistan tarafından kendi çıkarlarına aykırı görüleceğinden ötürü böyle bir müdahale pek olası değildir. Aynı zamanda, Riyad’ın bunu talep etmesi durumunda Rusya’nın Yemen’de aktif bir rol üstlenmesi de mümkündür. Zira uzun süren ve son derece maliyetli olan bu çatışmadan bir çıkış yolu arayan Suudi Arabistan, son aylarda birçok kez Moskova’nın San’a’daki yönetimle iletişime geçmesini talep etmiştir. Bu açıdan bakıldığında Rusya, Yemen’deki tüm taraflarla resmi düzeyde iletişime devam ediyor

olmasından ötürü en kârlı aktör olarak gözükmektedir. Elbette Rusya'nın Sana nezdindeki itibarı pek yüksek değildir (en azından San'a'daki hükümet için en çok baskı yaratan hususlarda Moskova'nın sessiz kalmasından ötürü) ancak diğer küresel ve bölgesel aktörlere kıyasla daha iyi bir konumda görülmektedir.

Referanslar

- 1- Yemen’de Arap Baharı öncesi dönemde İslah Partisi’ndeki İslamcılarının yüksek derecede bir politik pragmatizm göstermiş olmaları dikkat çekicidir. Örneğin 2013 yılında, dönemin iktidar partisi Genel Halk Kongresi’ne karşı muhalefeti ortak bir çatı altında bir araya getirmek amacıyla organize edilen ittifakta Yemen Sosyalist Partisi (ve diğer üç sol parti) de yer almıştır.
- 2- Bonnefoy L (2014) Yemen’s new player. Le Monde Diplomatique, Erişim Tarihi: 10 Kasım 2014, <http://mondediplo.com/2014/11/10yemen>
- 3- Bonnefoy L (2014) Yemen’s new player. Le Monde Diplomatique, Erişim Tarihi: 10 Kasım 2014, <http://mondediplo.com/2014/11/10yemen>
- 4- Husiler, 2000 yılında radikal İslamcı Zeydiler olarak ortaya çıkmış ancak 2011 yılında yeraltından çıkıp yasal politik faaliyetlere başlayınca ılımlı bir çizgiye evrilmişlerdir (özellikle de Eylül 2014’te Sana’da iktidarı ele geçirdikten sonra). Böylece, yasal politik çerçevede faaliyet göstermenin ve iktidara yasal yollarla gelmenin İslamcılarını en azından ılımlı bir çizgiye çekebileceğini göstermişlerdir.
- 5- <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1800513.pdf>
- 6- https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Yemen_AGrowingHumanitarianCrisis_2017Dec27_HIU_U1721.pdf
- 7- http://ercportal.jrc.ec.europa.eu/ercmaps/20180614_Yemen_DailyMap_Hodeida.pdf
- 8- <https://interactive.aljazeera.com/aje/2018/Saudi-Arabia-air-raids-on-Yemen/index.html>
- 9- <https://reliefweb.int/map/yemen/yemen-population-density-2009>
- 10- <http://www.ecfr.eu/mena/yemen>
- 11- <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23071&LangID=E>
- 12- <https://www.ohchr.org/EN/Countries/MENARegion/Pages/YemenReport2017.aspx>
- 13- https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20180120_HRP_YEMEN_Final.pdf
- 14- <http://ercportal.jrc.ec.europa.eu>
- 15- https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20180120_HRP_YEMEN_Final.pdf
- 16- <https://reliefweb.int/updates?source=1503&format=12.12570&country=255#content>
- 17- <http://ewars.ws/documents#uuid=1aae4113-8693-4a37-9d3b-4fb93bffaadd>
- 18- https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/eoc_sitrep_25_yemen.pdf
- 19- http://www.emro.who.int/images/stories/yemen/week_20.pdf?ua=1
- 20- https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20180120_HRP_YEMEN_Final.pdf
- 21- <https://reliefweb.int/updates?source=1503&format=12.12570&country=255#content>
- 22- https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20180120_HRP_YEMEN_Final.pdf
- 23- <https://reliefweb.int/updates?source=1503&format=12.12570&country=255#content>
- 24- https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20180120_HRP_YEMEN_Final.pdf
- 25- <https://reliefweb.int/updates?source=1503&format=12.12570&country=255#content>
- 26- “Saudi-led Yemen coalition removed from U.N. child rights blacklist pending review” // Reuters. Erişim Tarihi: 7 Haziran 2016, <https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-saudi-un-idUSKCN0YS24F>
- 27- <http://www.ecfr.eu/mena/yemen>
- 28- Serebrov S. Yemenskii Tupik: Prichiny, Ygrozy, Scenarii vykhoda. Moskova, 2017. s. 9.
- 29- Koalisyon kuvvetleri üç yıllık dış müdahale sırasında sadece çöl bölgesini ve Marib ile Al Jawf’ın seyrek nüfuslu bölgelerini işgal edebilmiştir. Kuzeylilerin geleneksel olarak etkisinin düşük olduğu ve Kuzey ile Güney Yemen’in kavşak noktasında olan Taiz’in kontrolünü ele geçirmek mümkün olmamıştır.
- 30- https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ochayemen_ensuring_yemens_lifeline_13_nov_o_2017.pdf
- 31- <http://www.ecfr.eu/mena/yemen>
- 32- Serebrov S. Yemenskii Tupik: Prichiny, Ygrozy, Scenarii vykhoda. Moscow, 2017. s. 11.
- 33- “US and Saudi Arabia sign arms deals worth almost \$110bn”, Al Jazeera, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2017, <http://www.aljazeera.com/news/2017/05/saudi-arabia-sign-arms-deals-worth-110bn-170520171943494.html>

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum; amacı, Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için tarafsız araştırmalar yapıp buna dönük uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeterek araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

الشرق
منتدى
ALSHARQ FORUM

